

De schaduw-zijden van graniet

- Samenvatting -

Moderne slavernij, kinderarbeid en gevaarlijke werkomstandigheden in Zuid-Indiase granietgroeves

Wat moeten bedrijven doen?

Introductie

India behoort tot de topproducenten en exporteurs van graniet, een natuursteentype dat onder andere wordt gebruikt voor wand- en vloertegels, grafstenen en aanrechtbladen. Overheden in het westen zijn een belangrijke eindgebruiker van graniet, onder meer voor gebouwen, bestrating en pleinen. De helft van de wereldwijde export van ruwe graniet komt uit India, voor het land van grote economische waarde. De hoogste prijs daarvoor wordt echter betaald door de arbeiders in de Zuid-Indiase groeves.

Nieuw onderzoek, in opdracht van de Landelijke India Werkgroep en Stop Kinderarbeid, toont aan dat moderne slavernij, lage lonen, gevaarlijke en ongezonde werkomstandigheden alomtegenwoordige praktijken zijn in Zuid-Indiase granietgroeves. In een aantal groeves is kinderarbeid aangetroffen.

Er is ook een groot verschil in arbeidsomstandigheden tussen vaste werknemers (met name opzichters) en tijdelijke arbeidskrachten. De eerste groep krijgt een vei-

ligheidsuitrusting, verzekeringen en een arbeidscontract, terwijl de tijdelijke arbeidskrachten, die zware handarbeid verrichten, deze fundamentele arbeidsrechten moeten ontberen.

Het onderzoek laat zien dat graniet afkomstig uit de onderzochte groeves wordt geïmporteerd door 33 natuursteenbedrijven en 3 banken, zoals de Nederlandse bedrijven Arte, Jetstone, Michel Oprey & Beisterveld (MO&B) en Kerasom en het Belgische Beltrami en Hullebusch.

Enkele bedrijven zijn lid van duurzaamheidsinitiatieven die zich richten op het verbeteren van arbeidsomstandigheden in de natuursteensector, maar deze pakken de problemen in groeves nog maar nauwelijks aan. Het is hard nodig dat deze initiatieven en bedrijven gericht actie ondernemen om een eind te maken aan deze schending van mensenrechten in hun toeleveringsketen, door de transparantie in hun keten te vergroten, goede risicoanalyses te doen en verbeterplannen door te voeren.

Het onderzoek

Het onderzoek is uitgevoerd in de Indiase deelstaten Andhra Pradesh, Telangana en Karnataka in Zuid-India die in 75% van de Indiase granietproductie voorzien. Het betreft onderzoek naar 22 groeves en naar zes locaties waar reststeen uit granietgroeves wordt verwerkt. Bijna de helft van de onderzochte granietgroeves (10) heeft een directe relatie met een of meer buitenlandse importeurs. Andere groeves produceren ook graniet voor de exportmarkt, maar deze wordt via tussenhandelaren verhandeld. De grootste importeurs van Indiaas graniet zijn China, de VS en Europese landen, met Duitsland, Italië en het Verenigd Koninkrijk aan kop. China is één van 's werelds grootste verwerkers en exporteurs van Indiaas graniet; de kans is dus groot dat Indiaas graniet ook via China op de internationale markt terechtkomt. Ondanks gesloten aard van de natuursteensector konden 3 bedrijven en 3 banken worden geïdentificeerd die een directe handelsrelatie met 10 van de 22 onderzochte groeves hebben. Een conceptversie van het onderzoeksrapport is gedeeld met alle betrokken bedrijven met een verzoek om een reactie. Slechts vijf bedrijven (Arte, Beltrami, Jetstone, Kerasom en MO&B) en één bank (The Royal Bank of Scotland) hebben hierop gereageerd. Om de geïnterviewde arbeiders te beschermen voor represailles, zijn de namen van de 22 onderzochte groeves geanonimiseerd met een nummer.

De importerende bedrijven die in het rapport bij naam zijn genoemd zijn niet de enige bedrijven die graniet afnemen van de onderzochte groeves, maar zij konden met behulp van exportgegevens worden geïdentificeerd als afnemers van de onderzochte groeves (met uitzondering van Arte, die zelf inzicht heeft gegeven in hun toeleveringsketen). Het aanpakken van de arbeidsrechtenschendingen die in het rapport zijn beschreven is dus niet alleen de verantwoordelijkheid van de bedrijven die bij naam in het rapport worden genoemd, maar van alle bedrijven die graniet afkomstig uit Zuid-India inkopen en verhandelen, inclusief eindgebruikers in de uitvaart-, keuken- en bouwsector.

Slechte arbeidsomstandigheden en rechtenschendingen

Granietverwerking is arbeidsintensief en slechts in beperkte mate gemechaniseerd. De steen wordt 'gewonnen' met drilboren en explosieven en de granietblokken worden gespleten, opgetild en getransporteerd. Om de mate van fatsoenlijk werk te meten zijn de groeves op zes criteria gerangschikt: kinderarbeid, gebonden arbeid, lonen en andere baten, veiligheid, gezondheid en vrijheid van vereniging. Geen van de 22 groeves voldoet aan alle criteria voor fatsoenlijk werk.

Arbeiders laden steen in een vrachtwagen

Prestaties op basis van criteria voor fatsoenlijk werk van groeves waarvan de inkopers bekend zijn

rechten worden gerespecteerd
 ↔ rechten worden ernstig geschonden

groeve 3 | inkopers: Antolini Luigi (ITA), Edwards Slate & Stone (AUS)

					
enkele gevallen van kinderarbeid; geen leeftijdscontrolesysteem, en ook geen preventie- en revalidatiesysteem	schuldslavernij komt voor door hoge terugkerende loonvoorschotten met hoge rente	wettelijk minimum loon betaald, maar geen wettelijke vergoeding voor overuren; geen pensioenregeling en geen betaalde vakantiedagen	1 stuk veiligheidsuitrusting voor arbeiders, maar wordt niet gebruikt	geen ziektekostenverzekering voor tijdelijke arbeiders; geen schoon drinkwater beschikbaar	vakbond niet actief; slechts enkele arbeiders zijn lid van vakbond

groeve 8 | inkopers: Arte (NLD), Daltile Corporation (USA)

					
geen kinderarbeid; geen leeftijdscontrolesysteem, en ook geen preventie- en revalidatiesysteem	schuldslavernij onwaarschijnlijk, maar loonvoorschot betaald	wettelijk minimum loon en overuren betaald; geen pensioenregeling, geen betaalde vakantiedagen	1 stuk veiligheidsuitrusting voor tijdelijke arbeiders	geen ziektekostenverzekering voor tijdelijke arbeiders; schoon drinkwater beschikbaar	vakbond niet actief; slechts enkele arbeiders zijn lid van vakbond

groeve 15 | inkoper: KSG UK (GBR)

					
geen kinderarbeid; leeftijdscontrolesysteem, maar geen preventie- en revalidatiesysteem	schuldslavernij onwaarschijnlijk, maar loonvoorschot betaald	wettelijk minimum loon en overuren betaald; geen pensioenregeling, geen betaalde vakantiedagen	2 stuks veiligheidsuitrusting voor tijdelijke arbeiders	geen ziektekostenverzekering voor tijdelijke arbeiders; schoon drinkwater beschikbaar	vakbond niet actief; arbeiders zijn lid van vakbond

groeve 16 | inkopers: Deisl Stein (AUT), M S International (USA), mistermarble (GBR)

					
geen kinderarbeid; leeftijdscontrolesysteem, maar geen preventie- en revalidatiesysteem	kans op schuldslavernij door hoog loonvoorschot	wettelijk minimum loon betaald, maar geen wettelijke vergoeding voor overuren; geen pensioenregeling en geen betaalde vakantiedagen	1 stuk veiligheidsuitrusting voor tijdelijke arbeiders	geen ziektekostenverzekering voor tijdelijke arbeiders; schoon drinkwater beschikbaar	vakbond niet actief; arbeiders zijn lid van vakbond

groeve 17 | inkopers: M S International (USA), Nile Trading (GBR)

					
geen kinderarbeid; leeftijdscontrolesysteem, maar geen preventie- en revalidatiesysteem	kans op schuldslavernij door hoog loonvoorschot	wettelijk minimum loon betaald, maar geen wettelijke vergoeding voor overuren; geen pensioenregeling en geen betaalde vakantiedagen	1 stuk veiligheidsuitrusting voor tijdelijke arbeiders	geen ziektekostenverzekering voor tijdelijke arbeiders; schoon drinkwater beschikbaar	vakbond niet actief; slechts enkele arbeiders zijn lid van vakbond

groeve 18 | inkoper: Beltrami UK (GBR)

					
geen kinderarbeid; leeftijdscontrolesysteem, maar geen preventie- en revalidatiesysteem	kans op schuldsavernij door hoog loonvoorschot	wettelijk minimum loon en overuren betaald; geen pensioenregeling, geen betaalde vakantiedagen	1 stuk veiligheidsuitrusting voor tijdelijke arbeiders	geen ziektekostenverzekering voor tijdelijke arbeiders; schoon drinkwater beschikbaar	vakbond niet actief; arbeiders zijn lid van vakbond

groeve 19 | inkopers: Allied Irish Banks (IRL), Grantech (GBR), HABU Granit-Marmor (DEU), HSBC Bank (GBR), Jetstone (NLD), Just Naturstein (DEU), M. Lampe Natursteine (DEU), M S International (USA), Magna Naturstein/Magna Westfalia (DEU), Michel Oprey & Beisterveld (NLD), Naturstein Risse (DEU), Royal Bank of Scotland (GBR)

					
enkele gevallen van kinderarbeid; geen leeftijdscontrolesysteem, en ook geen preventie- en revalidatiesysteem	schuldsavernij komt voor door terugkerende loonvoorschotten	wettelijk minimum loon en overuren betaald; pensioenregeling, maar geen betaalde vakantiedagen	1 stuk veiligheidsuitrusting voor tijdelijke arbeiders	geen ziektekostenverzekering voor tijdelijke arbeiders; schoon drinkwater beschikbaar	vakbond niet actief; arbeiders zijn lid van vakbond

groeve 20 | inkopers: Beltrami (BEL), Blyth Marble (GBR), Cereser Marmi (ITA), Cosentino (ESP), Dalle Nogare (ITA), General Stone Trading (LIE), Levantina (ESP), M S International (USA), Marmi Bruno Zanet (ITA), Tiger Stone (ITA), World Rocks (USA), Worldwide Stone (CAN)

					
geen kinderarbeid; leeftijdscontrolesysteem, maar geen preventie- en revalidatiesysteem	kans op schuldsavernij door hoog loonvoorschot	wettelijk minimum loon en overuren betaald; geen pensioenregeling, geen betaalde vakantiedagen	1 stuk veiligheidsuitrusting voor tijdelijke arbeiders	geen ziektekostenverzekering voor tijdelijke arbeiders; schoon drinkwater beschikbaar	vakbond niet actief; slechts enkele arbeiders zijn lid van vakbond

groeve 21 | inkopers: Deisl Stein (AUT), General Stone Trading (LIE), Hullebusch (BEL), Kerasom (NLD), Magna Naturstein (DEU), Marimar (ITA), Schulte Naturstein (DEU)

					
enkele gevallen van kinderarbeid; geen leeftijdscontrolesysteem, en ook geen preventie- en revalidatiesysteem	schuldsavernij komt voor door terugkerende loonvoorschotten	wettelijk minimum loon en overuren betaald; pensioenregeling, maar geen betaalde vakantiedagen	1 stuk veiligheidsuitrusting voor tijdelijke arbeiders	geen ziektekostenverzekering voor tijdelijke arbeiders; schoon drinkwater beschikbaar	vakbond niet actief; arbeiders zijn lid van vakbond

groeve 22 | inkopers: Arte (NLD), Daltile Corporation (USA)

					
geen kinderarbeid; leeftijdscontrolesysteem, maar geen preventie- en revalidatiesysteem	schuldsavernij onwaarschijnlijk, maar loonvoorschot betaald	wettelijk minimum loon en overuren betaald; pensioenregeling, maar geen betaalde vakantiedagen	1 stuk veiligheidsuitrusting voor tijdelijke arbeiders	geen ziektekostenverzekering voor tijdelijke arbeiders; schoon drinkwater beschikbaar	vakbond niet actief; arbeiders zijn lid van vakbond

Moderne Slavernij

Ruim 70% van de arbeiders zijn tijdelijke arbeiders, die een dagloon krijgen of per klus worden uitbetaald. Het groevenmanagement en de bemiddelaars weten de arbeiders aan zich te binden via voorschotten oplopend tot bedragen gelijk aan salarissen van één tot drie maanden en leningen met buitensporige rentes. Bijna een kwart van de arbeiders, met name in *Telangana* en *Karnataka*, hebben leningen met 24% tot 36% rente. In *Telangana* verklaarde 42% van de geïnterviewde lokale arbeiders en 58% van de migrantenarbeiders schulden te hebben bij de groeve-eigenaar of een bemiddelaar, uiteenlopend van € 142 tot € 284. Dit soort praktijken maakt werknemers kwetsbaar voor gebonden arbeid, omdat ze niet van werkgever kunnen wisselen zolang ze hun schulden niet hebben afbetaald. In negen van de 22 onderzochte groeves is sprake van schuldslavernij.

Arbeidsbemiddelaars en agenten

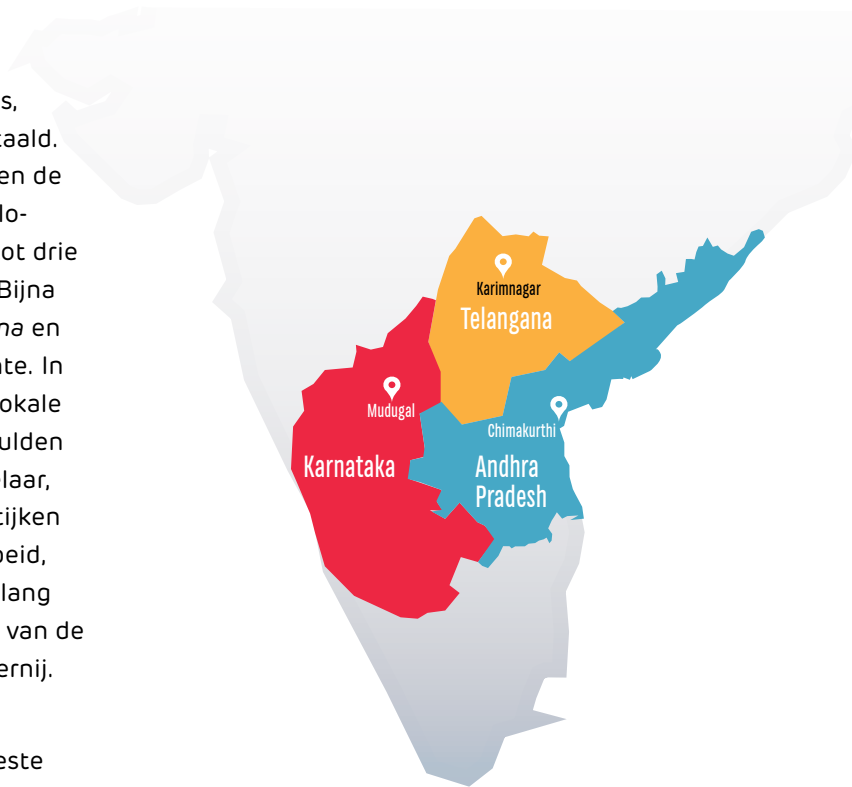
Arbeidsbemiddelaars of agenten ronselen de meeste arbeiders maar bieden hen geen schriftelijk contract aan. Zij regelen zelf de arbeidsvoorwaarden, waaronder lonen, arbeidsuren, huisvesting en voedsel. De meeste arbeiders, behalve management en toezichthouders, worden door deze agenten gerekruteerd. Mede omdat deze bemiddelaars de wetten niet respecteren, is er een grote kloof ontstaan tussen direct en indirect gerekruteerde werknemers. Direct aangesteld personeel profiteren wel van voorzieningen als medische zorg, verzekeringen en een pensioen.

Migranten en Dalits

Tijdelijke arbeiders zijn meestal migranten. Driekwart van de migrantenarbeiders komen uit deelstaten als *Odisha*, *Rajasthan* en *Chhattisgarh*, waar ze hun families achterlaten. In de deelstaten *Andhra Pradesh* en *Telangana* zijn de arbeiders voor 70% migrant. Groeve-eigenaren geven de voorkeur aan migranten boven lokale arbeiders. Ze maken meer uren, zijn gehoorzamer en flexibeler omdat ze minder familiale en sociale verplichtingen hebben. Zij veranderen niet snel van werkgever, staken minder en accepteren lagere lonen. De arbeiders, waaronder de migranten, zijn meestal uit achtergestelde groepen afkomstig, zoals de Dalits (de laagste kaste van zogenaamde 'kastelozen'), de lagere kasten net daarboven en de Adivasi (tribalen ofwel leden van oorspronkelijke stammen). Zij zijn extra kwetsbaar door hun lage sociale status in de Indiase samenleving.

Pensioenen en verzekeringen

Alle arbeiders, tijdelijk of vast, hebben volgens de wet recht op het zogeheten *Employees' Provident Fund (EPF)*, een pensioenfonds waar arbeiders en management

samen aan bijdragen. Maar de arbeiders die het meest blootstaan aan de hachelijke werkomstandigheden zeggen niets te weten van een dergelijk fonds. Geen van de arbeiders die zijn ingehuurd via agenten heeft een pensioenverzekering. Ook hebben ze geen formele zorgverzekering terwijl ze toch het meest blootstaan aan gezondheidsrisico's. In twee groeves (groeve 1 en 22) ontvangen arbeiders een bijdrage in de medische kosten van de werkgever. Circa 80% van de arbeiders zegt nooit enige tegemoetkoming voor medische zorg te hebben ontvangen.

Gezondheid en veiligheid op de werkplek

Het werk in granietgroeves kan als gevolg van een kleine misstap een fatale afloop hebben. Groevearbeiders lopen veel gevaar omdat ze werken met explosieven, draadzagen en zware voertuigen. Ze moeten grote stenen verplaatsen en krijgen te maken met losliggend, vallend en verschuivend gesteente en het breken van de metalen kabels van draadzagen. In 2010 kwamen bij een ongeluk 12 mensen om het leven. Veel dodelijke ongelukken worden echter niet gerapporteerd. Volgens ruim 80% van de arbeiders en andere geïnterviewden zijn gezondheids- en veiligheidsproblemen de meest prangende problemen in de productie en verwerking van graniet. Circa 60% van de arbeiders zegt een groot deel van hun loon te spenderen aan medische zorg.

De steengroeve is bovendien een stoffige en lawaai-erige omgeving, die groevearbeiders zeer vatbaar maakt voor werk-gerelateerde ziektes, waaronder de

Migrantenarbeiders slapen in hun accommodatie

veelvoorkomende longziekte silicose. Ook rug- en oogklachten komen vaak voor.

Tijdens het onderzoek werden arbeiders vaak zonder veiligheidsuitrusting aangetroffen, bij het snijden, vormgeven en boren van graniet. De situatie is iets beter in de grotere groeves (groeve 4, 8, 15, 18, 19, 20, 22), hoewel het gebruik van veiligheidsuitrusting vooral voorbehouden is aan toezichthouders en andere vaste medewerkers. In geen van de bezochte groeves werden arbeiders die drilboren bedienen, gezien met beschermende helmen, maskers of gehoorbeschermers.

Kinderarbeid

Begin deze eeuw werden kinderen alom tewerkgesteld in de granietgroeves, maar deze praktijk is als gevolg van ingrijpen door de overheid, het bedrijfsleven en maatschappelijke organisaties flink teruggedrongen. Toch zijn er in zeven onderzochte groeves werkende kinderen aangetroffen. Geen enkele groeve bleek overigens een beleid te hebben om kinderarbeid te voorkomen en werkende kinderen te rehabiliteren. Reststeen wordt verwerkt tot kasseien ('kinderkopjes') of tot grind. Het materiaal komt vooral op de lokale markt terecht, voor de aanleg van wegen en in de bouw, maar wordt ook geëxporteerd naar westerse landen. Bijna 80% van de reststeen wordt verwerkt door vrouwen en kinderen. Kinderen onder de 14 jaar maken 3% uit van de arbeiders die reststeen verwerken en 5% is tussen 15 en 18 jaar.

Loon en overwerk

In vijf groeves wordt geen wettelijk minimumloon uitbetaald dat arbeiders in staat zou stellen om onderwijs, medische zorg en basisbehoeften te bekostigen. Maar als je kijkt naar het aantal gewerkte uren dan voldoet de helft van de onderzochte groeves (incl. groeve 3, 5, 14, 16 en 17) niet aan de wettelijke vereisten. Overwerk wordt regelmatig uitbetaald in snacks en alcoholische dranken.

De hoogte van het dagloon is afhankelijk van het soort werk en varieert van € 3,55 tot € 6,19 per dag.

De lonen in reststeen-verwerking zijn gemiddeld nog lager dan in de groeves, variërend van € 2,12 tot € 3,53. De lonen, doorgaans uitbetaald op maandelijkse, dagelijkse of stukbasis, zijn relatief laag vergeleken met andere sectoren. Vanwege de lage lonen moeten arbeiders voor onvoorziene uitgaven, zoals medische zorg of begravenissen, vaak leningen afsluiten.

Leefomstandigheden

De huisvesting van arbeiders is zeer onder de maat. Arbeiders delen kleine gezamenlijke kamers met nauwelijks ventilatie, sanitaire voorzieningen en privacy. In de helft van de onderzochte groeves is geen schoon drinkwater aanwezig. Toiletten werden alleen in vier groeves aangetroffen.

Vakbonden

In geen van de onderzochte groeves was een actieve vakbond aanwezig.

Relatieve voorlopers en duurzaamheidsinitiatieven

Vijf van de 33 identificeerde inkoopende bedrijven zijn lid van duurzaamheidsinitiatieven als het TFT-Responsible Stone Program en IGEP. Zij ondersteunen bedrijven door het opstellen van een gedragscode, certificering en/of het uitvoeren van verbeterplannen. De initiatieven verschillen in hun mate van grondigheid en transparantie. Over het algemeen zijn de initiatieven voor buitenstaanders weinig transparant over hun leden, maatregelen en resultaten.

Arte, Beltrami, Cosentino en MO&B zijn lid van het *Responsible Stone Program* van TFT. Het *TFT-Responsible Stone Program* is het enige initiatief dat het mogelijk maakt de inspanningen en prestaties van individuele leden te vergelijken. Het Spaanse Cosentino heeft zich aangesloten bij de UN Global Compact, maar heeft de verplichte rapportage niet ingediend. Het Duitse bedrijf Just Naturstein is lid van IGEP, het minst transparante duurzaamheidsinitiatief. De Amerikaanse importeur Daltile Corporation heeft zich nergens bij aangesloten, maar publiceert een gedragscode op zijn website. Net als bij de duurzaamheidsinitiatieven verschilt ook bij de genoemde bedrijven de mate van grondigheid en transparantie van hun interventies en resultaten.

Wat betreft het respecteren van mensenrechten is er een samenhang, hoewel beperkt, tussen het beleid van importeurs en de praktijk bij hun toeleveranciers.

De groeves die leveren aan importeurs met een mensenrechtenbeleid presteren relatief beter.

De bedrijven die hebben gereageerd op de conceptversie van het rapport, de Nederlandse importeurs Arte, Jetstone, Kerasom en MO&B en het Belgische Beltrami, erkennen hun verantwoordelijkheid en zeggen dat 'een hoop moet gebeuren om duurzame natuursteen te realiseren'. Beltrami en Arte hebben al concrete inspanningen geleverd om arbeidsrechten schendingen in hun keten aan te pakken, terwijl andere bedrijven lieten weten onderzoek naar hun toeleveringsketen te gaan doen en hun Indiase toeleveranciers aan te zullen spreken om de situatie te verbeteren. De Royal Bank of Scotland, de enige van de drie banken die heeft gereageerd, zegt ook navraag te gaan doen bij 'hun' groeves.

Brancheorganisaties, de Rijksoverheid, vakbond FNV, de Landelijke India Werkgroep en Stop Kinderarbeid onderhandelen momenteel om te komen tot een convenant Internationaal Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen (IMVO) voor de natuursteensector. Het convenant moet ervoor zorgen dat natuursteenbedrijven schendingen in kaart brengen en aanpakken. De SER begeleidt de onderhandelingen. Nederlandse natuursteenbedrijven wordt sterk aangeraden het proces om te komen tot een IMVO-convenant te steunen en het convenant te ondertekenen.

Aanbevelingen

Niet alleen importerende bedrijven, maar ook overheden, waaronder gemeenten en centrale overheden, en eindgebruikers van graniet hebben een verantwoordelijkheid om mensenrechtenschendingen in hun keten aan te pakken. De VN-richtlijnen inzake Mensenrechten en Bedrijven en de OESO Richtlijnen voor Multinationale Ondernemingen bieden daarvoor de kaders. Deze richtlijnen beschrijven de plicht van landen om bescherming te bieden tegen mensenrechtenschendingen evenals de verantwoordelijkheid van bedrijven om mensenrechten te respecteren. Beide moeten remedies bieden aan slachtoffers van schendingen. De eerste stap om verbeteringen in de granietsector te realiseren is het naleven van deze richtlijnen door alle betrokkenen.

Voor bedrijven en duurzaamheidsinitiatieven

- Voer een systematische mensenrechten *due diligence* ('zorgplicht') uit zoals de VN en OESO voorschrijven in samenwerking met arbeiders, vakbonden en NGO's;
- Verhoog de traceerbaarheid en transparantie in de hele keten, tot op het niveau van de groeves;
- Alle betrokken bedrijven moeten Indiase arbeidswetten uitvoeren, vakbondsrechten respecteren en zorgen dat iedere arbeider een schriftelijk contract en een veiligheidsuitrusting krijgt.

Voor de Indiase centrale overheid en deelstaatregeringen

- Zorg en controleer dat bestaande arbeidswetten en sociale programma's worden uitgevoerd.

Voor de Europese Unie, EU-lidstaten en andere importerende landen

- Verbeter en implementeer duurzaam inkoopbeleid en rapporteer in het openbaar over de voortgang;
- Verplicht bedrijven transparant te zijn over hun keten en maak ook de 'zorgplicht' op het gebied van mensenrechten verplicht.

Colofon

Tekst: Manon Straaver en LIW

Ontwerp: Fridy Visser Knof

Foto's: Alamy Stock Photo (pagina 1, 2, 7), Glocal Research (pagina 8) en The Hans India (pagina 6)